

7. Рубина Л. Я. Советское студенчество: социологический очерк / Л. Я Рубина. – М., 1981. – 207 с.

8. Сокурянская Л. Г. Трансформація пространства идентичностей студенческой молодежи: теоретический анализ / Л. Г. Сокурянская // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – Вип. 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/httpsa\2009.15/socur.pdf

9. Черниш Н. Й. Множинність ідентичностей та множинність їх інтерпретацій / Н. Й. Черниш // ВІСНИК Львів. ун-ту. – Сер. соціол. – 2010. – Вип. 4. – С. 3-13.

10. Шляков Д. В. Социально-профессиональная идентификация учителя: социологический анализ: автореф. дис. ... канд. социолог. наук: 22.00.06 / Шляков Д. В.; Педагогический институт ФГОУ ВПО «Южный федеральный университет». – Ростов-на-Дону, 2008. – 27 с.

Стельмашук Л.С.

кандидат наук з державного управління,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ВИНИКНЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ СІМЕЙ ЯК РЕЗУЛЬТАТ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Міграційні процеси, що відбуваються в суспільстві часто породжують різні проблемні питання, що впливають на подальше становище держав. Прикладом цього є дистанційні та транснаціональні сім'ї та їх модифіковані функції в системі чинників гармонізації розвитку українського суспільства. Дистанційна сім'я – сім'я, яка проживає в двох країнах і продовжує підтримувати свої стосунки на відстані (наприклад, дружина в Італії, а чоловік і діти в Україні, або чоловік в Росії, а дружина і діти в Україні). При цьому йде мова не лише про подружжя, тут має значення низка інших, ширших родинних стосунків.

Дистанційна сім'я є юридично повною, але один із батьків тривалий час проживає окремо; створюється внаслідок тривалого перебування на заробітках або через ув'язнення одного з батьків. Фактично вона виступає одним із видів неповної сім'ї. Дистанційна сім'я – специфічний тип сім'ї, заснованої на кровному, шлюбному чи опікунському спорідненні, члени якої живуть розрізнено, намагаються зберегти соціальне середовище, яке їх пов'язує, емоційні зв'язки, почуття приналежності один до одного, взаємну турботу. Якщо розглядати дистанційну сім'ю крізь призму усіх можливих міграційних ризиків, то основну увагу слід звернути на проблеми, що торкаються дітей. Очевидно, що діти не лише з дистанційних, але з будь-яких інших територіально розсіяних сімей особливо переживають через відсутність повноцінної сімейної комунікації, неможливість адекватно ідентифікуватись в традиційних сімейно-рольових статусах і моделях особистісного розвитку.

В умовах сучасної кризи як ніколи важливо пам'ятати, що у вихованні підростаючого покоління, формуванні особистості дитини особливого значення набуває виховний потенціал батьків. Якраз сім'я виступає найважливішим інститутом соціалізації та виховання. Тут діти набувають перших навичок взаємодії, засвоюють перші соціальні ролі, а тип поведінки батьків впливає на формування в дитини першого й найбільш стійкого «образу Я», а згодом – адекватної самооцінки та розгалуженої й гармонійної Я-концепції.

Дистанційна сім'я є дзеркалом як національної економіки, так і морально-етичних норм суспільства. Мігруючи, батьки зосереджують всі сили на розв'язання питань матеріального стану сім'ї. Проте такий їхній вибір часто обертаються дезадаптацією підлітка у соціальному середовищі, деформацією природних умов становлення його особистісних рис [1, с. 142]. Нерідко діти зростають з комплексом неповноцінності. Дистанційні сім'ї неспроможні повною мірою реалізувати виховну функція, сутність якої полягаю в передачі дітям, у процесі їхнього входження до системи суспільних відносин, соціального досвіду, знань, норм поведінки, оскільки лише повноцінне сімейне виховання розвиває здібності, здорові інтереси та потреби дитини, формує правильний світогляд.

Про загрозливість ситуації свідчить і те, що багато дітей із цих сімей через бездоглядність й занедбаність передано в школи-інтернати та дитячі будинки, а деякі з них, залишившись без піклування батьків, поповнюють лави «дітей вулиці». Загалом, діти трудових мігрантів мають ті ж проблеми, що і їхні однолітки. Однак через відсутність батьків у них виникає страх, неспокій, самотність. Надмірні спроби самоствердитись нерідко виливаються у девіантну поведінку та конфлікти. Вони втрачають емоційний комфорт, який сім'я традиційно забезпечувала. Діти, яких виховує один із батьків, не можуть ідентифікувати себе, відтак можуть тяжіти до егоїзму (модель «нарциса»). Образа на батьків викликає у них почуття провини за власну неповноцінність, а неконтрольована поведінка породжує послаблення волі, тягне за собою марнування часу, захоплення гральними автоматами (за ідеал беруть побачене).

Однією із форм сім'ї, утвореною у процесі міграції населення, є транснаціональна сім'я, тобто міжнаціональне (змішане) подружжя (для прикладу, вона – українка, він – іноземець). Міжнаціональні сім'ї можуть створюватися з різних мотивів, пов'язаних або не пов'язаних з трудовою міграцією – зокрема, і як наслідок особистого життєвого вибору мігранта чи як вимушений крок для легалізації правового статусу за кордоном.

Поняття «транснаціональність» охоплює коло діяльності двох особистостей, які зв'язані наслідками трудової міграції. Саме тому, в українській науці та суспільній практиці виникло нове розуміння транснаціональної сім'ї. Вперше термін «транснаціональність» запропонував Р. Боум, яким позначив новий тип мислення у відносинах між різними культурами. Міжнародна організація з міграції розглядає транснаціоналізм як процес у ході якого люди встановлюють та підтримують соціокультурні зв'язки через геополітичні кордони [2, с. 418].

Здебільшого транснаціональними є сім'ї українських трудових мігрантів з громадянами Італії, Іспанії, Німеччини, Росії, Польщі, США, як наслідок масових виїздів наших співвітчизників з метою працевлаштування закордоном. Вони виникають з різних причин у результаті збільшення міграційної активності людей в глобалізованому світі. До таких сімей також відносять сім'ї дипломатів, працівників міжнаціональних організацій та транскордонних корпорацій, сім'ї, які утворились внаслідок зміни державних кордонів.

Оскільки транснаціональна сім'я трудових мігрантів є формуванням, що тісно пов'язане з міграцією, то важливим моментом для розуміння характерних ознак функціонування такої сім'ї є особливості міграційного проекту та тенденція до зростання тривалості перебування закордоном без чітко визначеного часу повернення додому. Є ще мультитранснаціональні сім'ї,

члени яких проживають в трьох і більше державах (наприклад, дружина в Польщі, чоловік в Україні, а дорослі діти в Португалії).

Соціально-психологічний мікроклімат та семантика функцій транснаціональної чи дистанційної сім'ї досліджені мало. Вони лише недавно набули особливого інтересу у вітчизняній науці. Цікаві спроби систематизувати та класифікувати особливості саме українських дистанційних сімей належить О. Пенішкевич [3]. Автор вказує на те, що дистанційна сім'я може утворюватись в результаті таких причин, як: заробітки, ув'язнення, лікування, неспроможність утримувати сім'ю. Транснаціональна сім'я, як і будь-яка інша, виконує цілу низку функцій – репродуктивну, комунікативну, виховну, регулятивну, економічну, господарсько-побутову, рекреативну [4]. Проте в умовах дискретності дії чинників простору та часу усі ці функції трансформуються. Часто саме простір і час обертаються основними ризиками пониження функцій транснаціональних сімей. Адже сім'я, як і будь-яка інша система, формується на основі зв'язків. Коли вони ослаблюються чи перериваються – сім'я руйнується.

Отже, виникнення дистанційних та транснаціональних сімей часто викликають низку проблем, особливо у формуванні особистості дитини, що живе у таких неповноцінних сім'ях, а також провокують руйнування основних родинних функцій. Так, пасивна репродуктивна функція веде до скорочення відтворення населення, поширення малих сімей, елімінацію українських популяцій. Деформована економічна функція – до продукування девіантної поведінки, споживацтва, утриманства. Дезінформована виховна та регулятивна функція – до викривленого ставлення до влади, авторитету в сім'ї, втрати власної ідентифікації з духовним началом роду, його культури. Пасивна господарсько-побутова, рекреативна – до апатії в плані взаємодопомоги іншим людям, ігнорування потреб в організації способу життя і відпочинку. Блокована комунікаційна функція – до утвердження між особою дистанції між батьками і дітьми (як по лінії вербальної – письмо, парамова – сила, тембр голосу, інтонація, так і по лінії невербальної комунікації – символи, міміка, жести, мова тіла).

Список використаних джерел:

1. Левченко К. Б. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів: навч.-метод. посібник / К. Б. Левченко, І. М. Трубавіна, І. І. Цушко. – К.: ФОП «Купріянова», 2007. – 240 с.
2. Хомцій Я. Підтримка транснаціональних родин між Італією та Україною / Я. Хомцій, М. Нич // Транснаціональні сім'ї як наслідок української трудової еміграції: проблеми та шляхи їх розв'язання: збірник наукових статей і виступів на Міжнар. наук.-практ. конф., 22 березня 2012 р. – Львів: МІОК Національний університет «Львівська політехніка», 2012. – С. 417–424.
3. Пенішкевич О. Подолання важковиховуваності у дітей із дистантних сімей / О. Пенішкевич – К.: Сяйво, 2004. – 520 с.
4. Садова У. Міграція, транснаціональна сім'я і їх значення для гармонізації розвитку українського суспільства / У. Садова, А. Ваврик // Транснаціональні сім'ї як наслідок української трудової еміграції: проблеми та шляхи їх розв'язання: збірник наукових статей і виступів на Міжнар. наук.-практ. конф., 22 березня 2012 р. – Львів: МІОК Національний університет «Львівська політехніка», 2012. – С. 369–379.